

საქართველოსთვის გამოყოფილ ვალებთან დაკავშირებული პრობლემების ანალიზი

*გიორგი ნანუაშვილი, გორის სახელმწიფო სასწავლო უნივერსიტეტის პროფესორი
ლალი სადალაშვილი, გორის სახელმწიფო სასწავლო უნივერსიტეტის პროფესორი
თამარ ლაგვილაშვილი, სტუ-ს მაგისტრი*

* * * * *

რეზიუმე

ნაშრომში „საქართველოსთვის გამოყოფილი ვალებთან დაკავშირებული პრობლემების ანალიზი“ განხილულია ყველა კუთხით ვალების მიმართულებით ჩატარებული ანალიზი. ანალიზის საფუძველზე მოცემული დასკვნები წინადადებების სახით სრულყოფას წარმოჩენილ პრობლემებს, რომელთა დიდი ნაწილის გადახდა ჩანს ქვეყანას 2013 წელს დაუდგა. ნაშრომში განხილულია ყველა ძირითადი ფაქტორები და რისკები, რომლებიც გავლენას ახდენენ საქართველოსთვის გამოყოფილი ვალებზე. ვალების გადახდის პროცესი რთული პროცესია ჩვენი ქვეყნისათვის, რადგან ეკონომიკის ზრდის ფაქტორი ჯერ კიდევ ვერ მუშაობს და ისედაც გაჭირვებულ ქვეყანას დიდი სიძნელეების წინაშე აყენებს.

Summary

The analysis of the problems related to the debts accentuated for Georgia

The work „The analysis of the problems related to the debts accentuated for Georgia” covers all the analysis conducted about the debts. The conclusions based on the analysis emphasizes all the problems of which the majority be solved by Georgia in 2013. The work covers all the main factors and risks influencing on the debts accentuated for Georgia. Covering debts is a difficult process for our country as the factor of economical growth does not work and the country in a vulnerable condition faces further challenges.

განვითარების პოლიტიკა მოიცავს ყველა ღონისძიებასა და ქმედებას, რომელთა საშუალებითაც ეკონომიკური განვითარების დაბალი დონის მქონე საზოგადოებაში ცხოვრების პირობების განუხრელი გაუმჯობესება უნდა იქნას მიღწეული. განვითარების პოლიტიკის ძალისხმევის მიზანმიმართულება ყოველთვის ერთნაირია: უნდა ვიმოქმედოთ ისე, რომ განვითარების უფრო მაღალ დონეს მივაღწიოთ. თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ მრავალი პროცესი, რომლებიც განვითარებული ქვეყნების ეკონომიკაში საუკუნეების მანძილზე ხდებოდა, განვითარებად ქვეყნებში შედარებით მოკლე დროში უნდა განხორციელდეს. თუ საკუთარი ძალებით ეს შეუძლებელია, მაშინ განვითარებულ ქვეყნებთან თანამშრომლობა ეკონომიკური ზრდისა და განვითარების პროცესის დაწყებისათვის მნიშვნელოვანი ბიძგი იქნება. განვითარების პროცესმა ბოლო ათწლეულში განვითარებად ქვეყნებში, მათ შორის საქართველოში, დიდი საგარეო ვალის დაგროვება გამოიწვია. ისინი იძულებულნი არიან ექსპორტით მიღებული შემოსავლების დიდი ნაწილი ვალების დაფარვისათვის გაიღონ. ეს ის რესურსებია, რომლებიც მათი განვითარებისათვის შემადგერხებელი გახდა, რადგან:

ა) კრედიტები ძირითადად სამომხმარებლო და არა საინვესტიციო მიზნებისათვის გამოიყენება.

ბ) ექსპორტის გზით მიღებული შემოსავლები განვითარებად ქვეყნებში ბოლო 30 წელიწადში 50%-ზე მეტით შემცირდა. აქედან ცხადია, რომ ვალების მომსახურებისათვის საკმარისი ვალუტა მათ არ გააჩნიათ. საერთაშორისო დავალიანების განხილვა ქვეყნებისა და რეგიონების მიხედვით აჩვენებს, რომ ყველაზე დიდი რაოდენობით ვალი ძალზე ღარიბ განვითარებად ქვეყნებს აქვთ. თუ რომელიმე ქვეყანას საპროცენტო გადახდების განხორციელების უნარყ არ შესწევს, მაშინ დავალიანების პოტენციური გადასახადებისა და ვალის რესტრუქტურისაზე თანხმდებიან. ზოგადად ეს ქვეყნის მიმართ ნდობის დაკარგვას ნიშნავს. დღევანდელი პოტენციური კრედიტორები ახალი კრედიტების გაცემისგან თავს იკავებენ. ამიტომაც, დავალიანების მქონე ქვეყანა თავისი გადახდის უნარიანობის აღდგენისა და ვალების მომსახურებისათვის ყველაფერს მოიძებნება.

2008 წელი საქართველოსთვის მძიმე აღმოჩნდა. აგვისტოს მოვლენებმა დღის წესრიგში დააყენა საქართველოსთვის დახმარების გამოყოფის საკითხი. ბრიუსელის კონფერენციაზე ლიდერები საქართველოს 4,5 მილიარდი დოლარის დახმარებას დაჰპირდნენ. დახმარების სახით გამოყოფილი თანხა

საჩუქარი არ იყო. დაახლოებით 2 მილიარდი დოლარი, ანუ საქართველოსთვის დაპირებული მთლიანი დახმარების თითქმის ნახევარი, სესხებზე მოდის, რომელთა დაბრუნება 2013 წლიდან დაიწყო. ვალის თანაფარდობა მთლიან შიდა პროდუქტთან, ყველაზე უარეს შემთხვევაშიც კი, საქართველოში 35% ზღვარზე დაბალი იქნება.

„სახელმწიფოს ვალის შესახებ“ კანონით საქართველოს სახელმწიფო ვალი არის საქართველოს სახელით საქართველოს ფინანსთა სამინისტროსა და მისი გარანტიით სხვა ორგანოების (დანესებულებების) მიერ დადებული ხელშეკრულებებით აღებული, ეროვნული ვალუტით გამოსახული, აგრეთვე საქართველოს სახელით საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს მიერ ეროვნულ ან უცხოურ კონვენტირებად ვალუტაში დომინირებული სახელმწიფო ფასიანი ქაღალდების განთავსებებიდან მიღებული და საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მიერ საქართველოსთვის დამტკიცებული საფინანსო რესურსიდან მიღებული სახელმწიფო საშინაო და საგარეო ვალების ჯამური თანხა. საქართველოს სახელმწიფო ვალი 2012 წლის 31 დეკემბრისათვის ლარებში შეადგენდა 6622328 ათას ლარს, 2013 წლის იგივე დროისათვის 7295978 ათას ლარს, ხოლო 2014 წლის 31 იანვრისათვის მან შეადგინა 7440476 ათასი ლარი, როგორც მონაცემებიდან ირკვევა საგარეო ვალის ზრდა საგრძნობია.

საქართველოს სახელმწიფოს საშინაო ვალი ეროვნული ვალუტით გამოსახული საქართველოს სახელმწიფო ვალის შემადგენელი ნაწილი, იმ ძირითადი თანხების ერთობლიობაა, რომლებიც წარმოიქმნა საქართველოს სახელით საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს მიერ დადებული ხელშეკრულებებით განსაზღვრული შეუსრულებელი პირდაპირი ვალდებულებებით, აგრეთვე საქართველოს სახელით საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს მიერ ეროვნულ ვალუტაში დენომინირებულ სახელმწიფო ფასიანი ქაღალდების განვითარებიდან მიღებული თანხებით. 2012 წლის 31 დეკემბრის მდგომარეობით საშინაო ვალი შეადგენდა 1229866 ათას ლარს, ხოლო 2013 წლის ბოლოსთვის კი 1344866 ათას ლარს, ეს თანხა არ შეცვლილა 2014 წლის 31 იანვრისათვის. საქართველოს სახელმწიფო საგარეო ვალი უცხოური კონვენტირებადი ვალუტით გამოსახული საქართველოს სახელმწიფო ვალის შემადგენელი ნაწილი, იმ ძირითადი თანხების ერთობლიობაა, რომლებიც წარმოიქმნა საქართველოს სახელით საქართველოს ფინანსთა სამინისტროსა და მისი გარანტიით სხვა ორგანოების (დანესებულებების) მიერ დადებული ხელშეკრულებებით განსაზღვრული შეუსრულებელი პირდაპირი ვალდებულებებით, აგრეთვე საქართველოს სახელით საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს მიერ უცხოურ კონვენტირებად ვალუტაში დემონსტრირებული სახელმწიფო ფასიანი ქაღალდების განთავსებიდან მიღებული თანხებითა და საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მიერ საქართველოსათვის დამტკიცებული

საფინანსო რესურსიდან მიღებული თანხებით სახელმწიფო ბიუჯეტის დეფიციტის წარმოქმნის შემთხვევაში, როდესაც მიღებული შემოსავლები საკმარისი არ არის ბიუჯეტით გათვალისწინებული ხარჯების დასაფინანსებლად, მთავრობა მიმართავს ფულადი სახსრების მობილიზების ალტერნატიულ გზას. ნორმალურად ფუნქციონირებად სახელმწიფოში თავისი მნიშვნელობით და მოტივებით ბიუჯეტის შემოსავლის წყაროა სახელმწიფო სესხები, სახელმწიფო სესხების გავრცელების ორი გზა არსებობს: ა) სახელმწიფო ობლიგაციებისა და სხვა ფასიანი ქაღალდების ფართო მასშტაბი და სამეურნეო სუბიექტებზე თავისუფალი გაყიდვა და ბ) ფასიანი ქაღალდების ცენტრალური და კომერციული ბანკების მეშვეობით გაყიდვა სახელმწიფოს ფასიანი ქაღალდების უზრუნველყოფის ქვეშ. სახელმწიფოს მიერ საკრედიტო ოპერაციების მოცულობის გადიდება სახელმწიფო ვალის ზრდის წყაროა. სახელმწიფო საგარეო ვალების მდგრადობა საქართველოს სუვერენული რეიტინგის ერთ-ერთი მთავარი ძლიერი მხარეა, რაც აღიარებულია ბოლო წლებში საქართველოსთან მომუშავე ორი სარეიტინგო სააგენტოს „standard & poor's და „fitch“-ის მიერ. აღნიშნული მიღწეულ იქნა წლების მანძილზე სახელმწიფო საგარეო პრაგმატული და კონსერვატიული მათვის შედეგად, აგრეთვე ქვეყნის მიერ მოზიდულისას სხვა რესურსების ეროვნული განვითარების და საინვესტიციო პრიორიტეტების შესაბამისად გამოყენების მეშვეობით.

ამჟამად საქართველოს სახელმწიფო ვალი, ძირითადად შელავათიანია. უცხოური წყაროდან მიღებული სესხები გამოიყენება ინფრასტრუქტურის რეაბილიტაციისა და ქვეყნის განვითარების სასიცოცხლო მნიშვნელოვანი სხვა პროექტების დასაფინანსებლად. იხილეთ სქემა, რომელშიც მოცემულია 2013 წლისათვის დონორთა დანაპირები სექტორების მიხედვით (მლნ აშშ. დოლარი)

სექტორები	დანაპირები
საბანკო სისტემა	853
ტრანსპორტი	682
ბიუჯეტი და მარკის-საფინანსო სისტემა	586
ენერგეტიკა	381
იძულებით ადგილნაცვალი პირები	350
კერძო და საფინანსო სექტორი	252
ორგანული და მუნიციპალური სექტორი	211
გადაუდებელი საჭიროებები	100
სხვა	355
გაუნაწილებელი თანხა	766
ჯამი	4.536

წყარო: მსოფლიო ბანკის მონაცემები.

საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო არის ერთადერთი სახელმწიფო უწყება, რომელიც უფლებამოსილია მოიზიდოს სახელმწიფოს სესხები უცხო ქვეყნის მთავრობებიდან და რეგიონალური და საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტებიდან. 2008 წელს ფინანსთა სამინისტრომ განახორციელა ევრო-ობლიგაციების სადებიუტო გამოშვება. აღნიშნულმა ტრანზაქციამ ქვეყანა გააძლიერა საერთაშორისო კაპიტალის ბაზრებს და მრავალ მსხვილ ინსტიტუციონალურ ინვესტორს და შესაბამისად წარმოადგენდა ქვეყანაში დივერსიფიცირებული კაპიტალის შემოდინების წახალისების სტრატეგიის ერთ-ერთ საკვანძო ელემენტს.

2005 წლიდან ეროვნულ ბანკს მთავრობისათვის ფულის სესხება ეკრძალება. ტუმცა კომერციულ ბანკებზე ის რეფინანსირების სესხებს გასცემს და შემდეგ კომერციული ბანკები სახაზინო ვალდებულებებს შეისყიდებიან. საბიუჯეტო დეფიციტის ამგვარი დაფინანსება ინფლაციის რისკს განსაკუთრებით ზრდის, მთავრობაზე ფულის გასესხების ახალი სქემა, პრაქტიკულად, ფულის ბეჭდვის მეთოდია. ეროვნული ბანკი ხაზინაში ახალ ფულს აგროვებს, რომელიც კერძო სექტორიდან არ გამოთავისუფლებულა. გამოდის, რომ ბაზრის ყველა მოთამაშეს იმდენი ფული აქვს, რამდენიც ადრე ქონდა, მხოლოდ ხაზინას აქვს მეტი, რადგან ამ ახალ ფულზე რეალურად მოთხოვნა არ არსებობს, მისი მსყიდველუნარიანობა იკლებს. წელს გაზრდილი ინფლაციის ერთ-ერთი მთავარი მიზეზი სწორედ ეს გახდა. ოფიციალური შეფასებებით 2013 წელს წლიურმა ინფლაციამ 14% მიაღწია. ეკონომიკური ზრდა კი უახლოეს 20 წლის განმავლობაში საშუალოდ 4% იქნება. ინფლაცია სახელმწიფო ვალზეც აისახება. ფულის მასისა და ინფლაციის ზრდის გამო იმატებს საშინაო ვალი. ინფორმაციას იგივე ეფექტი აქვს საგარეო ვალზეც, რადგან ის ძირითადად დოლარშია დომინირებული, ქვეყანას ვალის გასტუმრებაც ამ ვალუტაში უწევს. როცა ლარის კურსი ეცემა, დოლარის ყიდვა სახელმწიფოს უფრო ძვირი უჯდება. შესაბამისად, ქვეყანას ბიუჯეტიდან მეტი თანხის გადახდა უწევს.

კვლევისათვის განვიხილოთ სახელმწიფო საგარეო ვალის მოცულობა, რომელიც ბოლო სამი წლის მანძილზე მკვეთრად იზრდება, რაც 2008 წლის აგვისტოში განვითარებული მოვლენების შედეგია. საქართველოს საგარეო ვალი სამ უმთავრეს წყაროს შორის ნაწილდება: ა) მრავალმხრივი კრედიტორებისაგან მიღებული კრედიტები; 2012 წლის 31 დეკემბრის მდგომარეობით იგი შეადგენდა 2690506 ათას აშშ.დოლარს, 2013 წლის იმავე დღისთვის იყო 2768415 ათასი აშშ.დოლარი, ხოლო 2014 წლის 31 იანვრითვის კი მან შეადგინა 2789898 ათასი აშშ.დოლარი. ბ) ორმხრივი კრედიტორებისაგან მიღებული კრედიტები; იმავე პერიოდებისათვის არსებული ვალი აშშ.დოლარებში შემდეგია: 738 984 ათასი, 791082 ათასი, 793419 ათასი. გ) სახელმწიფო გარანტიით აღებული კრედიტები.

მრავალმხრივი კრედიტორებს შორის არიან: მსოფ-

ლიო ბანკი, ევროგაერთიანებები, აზიის განვითარების ბანკი, ასევე საერთაშორისო სავალუტო ფონდი. ორმხრივი კრედიტორებს განეკუთვნება: ავსტრია, ამერიკა, აზერბაიჯანი, თურქეთი, უკრაინა.

2008 წლის აგვისტოს ომის შემდეგ, განსაკუთრებით გაიზარდა საგარეო ვალი. სწორედ ამ პერიოდში საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მიერ გამოყოფილ იქნა 250 მილიონი ოდენობის ტრანში სავალუტო რეზერვების მხარდასაჭერად. აზიის განვითარების ბანკიდან პოსტკონფლიქტური რეგიონის აღდგენისათვის გადაუდებელი დახმარება იქნა მიღებული. ჯერ კიდევ 2008 წლის დეკემბერში კი სილარიზის დასაძლევად მსოფლიო ბანკიდან მიღებული იქნა 38 მლნ დოლარი. აღნიშნული თანხები სახელმწიფომ კრედიტად მიიღო და, ბუნებრივია, მომავალში მისი გადახდა უნდა მოხდეს. 2008 წლის აპრილში სახელმწიფო ფასიანი ქაღალდების ანუ ევროობლიგაციების გამოშვების შემდეგ, საგარეო ვალი კიდევ 500 მლნ დოლარით გაიზარდა. ექსპერტთა მხრიდან ამას სერიოზული კრიტიკა მოჰყვა. მათი აზრით, როდესაც მთავრობა პროფიციტულ ბიუჯეტს გეგმავს, ისედაც დიდი ვალების მქონე ქვეყანას, ახალი ვალები აღარ უნდა წამოეკიდებინა. მით უმეტეს, რომ ობლიგაციები ლონდონის ბირჟაზე საკმაოდ მაღალი პროცენტით გავიდა. ობლიგაციების წლიური საპროცენტო განაკვეთი 7,5%-ით განისაზღვრა. მისი დაფარვის ვადა კი 2013 წლის 15 აპრილი იყო. ექსპერტთა განცხადებით ეს ფაქტორი პრობლემებს შექმნის, ვინაიდან ოქტომბრიდან ხელისუფლება შეიცვალა და ვალდებულება ახალ ხელისუფლებას მძიმე ტვირთად დაანებდა. ფინანსთა სამინისტროს მესვეურთა განცხადებით კი ევროობლიგაციების გამოშვებამ ქვეყანა საერთაშორისო კაპიტალის ბაზრებსა და მრავალ მსხვილ ინსტიტუციონალურ ინვესტორებს გააძლიერა. თუმცა ფაქტია, რომ საგარეო ვალი მომავალში უნდა დაიფაროს და მას თავისი ვადები გააჩნია. საგარეო ვალის დინამიკა ბოლო წლების მანძილზე კარგად ჩანს ქვემოთ მოცემულ ცხრილში:

საქართველოს საგარეო ვალი ზოგიერთი ორგანიზაციებისა
და ქვეყნების მიხედვით (ათასი)

№	ასახ- ვლება	31.12.2012		31.12.2013		31.01.2014	
		დოლ- არი	ლარი	დოლარი	ლარი	დოლ- არი	ლარი
1	მსოფლიო ბანკი	1 293 205	2 142 453	134 732	233 935 4	134 515 8	239 693 6
2	მსოფლიო რეკონ- სტრუქ- ციისა და განვი- თარების ბანკი	349 657	579 277	396 813	688 986	396 813	707 081
3	სოფლის მეურ- ნეობის განვი- თარების საერთაშ. ფონდი	24 457	40 518	26 118	45 348	26 019	46 364
4	საერთაშ. სავალუ- ტო ფონდი	384 211	636 522	243 108	422 109	223 533	398 313
5	ეროპის გან- ვით. და რეკონ- სტრ. ბანკი	5 159	8 548	106 337	184 633	109 846	195 734
6	აზიის განვი- თარების ბანკი	318 139	527 061	106 514	184 940	106 573	189 902
7	ევროპის საინვეს- ტიციო ბანკი	114 661	189 959	197 229	342 570	194 937	347 359
8	აფრიკა	8 639	14 313	15 039	26 113	14 859	26 478
9	აზერბაი- ჯანი	12 959	21 469	12 266	21 297	12 266	21 857
10	თურქმე- ნეთი	211	350	211	366	211	376
11	თურქეთი	24 775	41 045	23 456	40 727	23 456	41 797
12	ირანი	10 114	16 756	9 565	16 607	9 565	17 043
13	რუსეთი	106 341	176 176	100 426	174 370	100 426	178 949
14	სომხეთი	15 332	25 400	14 462	25 110	14 462	25 769
15	უზბეკეთი	314	520	293	509	293	522
16	უკრაინა	287	475	268	465	268	477
17	ვაზახეთი	27 774	48 013	27 774	48 224	27 774	49 490
18	ჩინეთი	4 814	7 976	4 454	7 734	4 456	7 940
19	გერმანია	331 321	548 899	347 703	603 716	343 553	612 177

20	იაპონია	84 843	140 559	109 547	190 206	115 326	205 499
21	კუვეიტი	23 620	39 131	21 360	37 088	20 833	37 123
22	ნიდერ- ლანდები	3 876	6 421	1 959	3 401	1 935	3 449
23	ამერიკა	32 139	53 245	30 539	53 025	30 539	54 417
24	საფრან- გეთი	51 625	85 528	74 098	128 656	70 860	126 265
25	ფსიანი ქალაქ- დები	564 750	935 621	500 000	868 150	500 000	890 950
26	გეროპ- ლიგაცია	564 750	935 621	500 000	868 150	500 000	890 950

შენიშვნა: ევროპის რეკონსტრუქციის ბანკის 2013 წლის მონაცემი მოცემულია ევროში.

წყარო: საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს სახელმწიფო საგარეო ვალის სტატისტიკა.

როგორც ცხრილიდან ჩანს ვალის სიდიდე ყოველ-
წლიურად იზრდება, თუნდაც მომდევნო პერიოდში
ახალი ვალიც რომ არ იქნეს აღებული. საქმე ის არის,
რომ ბოლო პერიოდში გამოიკვეთა ლარის მკვეთრი
გაუფასურება დოლართან და ევროსთან მიმართება-
ში, სხვა ვალუტებზე რომ არაფერი ვთქვათ. სახ-
ელმწიფო ბიუჯეტს, ვალეებში ყველაზე მეტი გადახდა
2013 წელს მოუწია. დოლარის დღევანდელი კურსით
თუ ვინაგარიშებით, ამ წლის საგარეო ვალდებულე-
ბების მომსახურებისა და დაფარვისათვის, ქვეყ-
ნის გადასახდელი 1 მილიარდ ლარზე მეტი იქნება.
აქედან უდიდესი ნაწილი, 5000 მილიონია აშშ დოლა-
რის (დაახლოებით 8000 მილიონი ლარი). სწორედ
ევროზონიზაციების გამოშვების შედეგად მოზიდუ-
ლი დავალიანებაა. ევროფონდების საპროცენტო გა-
ნაკვეთი 7,5%-ია. 2009 წლიდან მოყოლებული, ქვეყ-
ანა მათში ყოველწლიურად 37,5 მილიონ დოლარს
იხდის, თანაც, თუ 2009 წელს 1,40 ლარამდე დაეცა.
დღეს ის საშუალოდ 1.65 ლარი ღირს. საქართვე-
ლოს მთავრობამ 2013 წლის სექტემბერში პენსიების
მომატება განახორციელა 150 ლარამდე, ეკონომიკის
წელიწადში 4% ზრდის პირობებში.

ფინანსთა სამინისტროს მიერ დამატებითი
რესურსების მოზიდვა, სპეციალურად შექმნილი
ფონდის საპენსიო ანგარიშზე 10%-იანი სავალდებ-
ულო შენატანის დაწესებით მოახდინა. სამინისტროს
განმარტებით, „დაუშვებელია ფსიანი ქალაქების
გამოშვებით მიღებული სახსრების, კრედიტების ან
სხვა დეფიციტური წყაროებიდან მიღებული სახსრე-
ბის მიმართვა მიმდინარე ხარჯების — მათ შორის,
პენსიების ან ხელფასების გასაზრდელად“. ფინან-
სთა სამინისტროს არგუმენტია: რადგან პენსიების
ზრდა ერთჯერადი ხარჯი არაა, ამიტომ მისი დეფი-
ციტური წყაროდან დაფინანსება მიმდინარე დეფი-
ციტს კიდევ უფრო მეტად გაზრდის, რაც ბიუჯეტს
მძიმე ტვირთად დაანეჭბა. მიუხედავად ჩატარებული
ანალიზისა კითხვაზე—როგორ დაიხარჯება დახმარე-
ბის თანხები? —გამოკითხულთა 31% თვლის, რომ

თანხები ძირითადად არაეფექტურად განაწილდება და დაიხარჯება 27,5 % -კი თვლის, რომ დახმარების უმეტესი ნაწილი ეფექტურად და კანონის დაცვით დაიხარჯება, დანარჩენს კი უჭირს პასუხის გაცემა.

საგარეო ვალის არსებობა ქვეყნისათვის არც ისე საშიშია, როგორც ეს ერთი შეხედვით ჩანს. მთავარია, მან მიღებულ საერთაშორისო სტანდარტებს — მთლიანი შიდა პროდუქტის 60%-ს არ გადააჭარბოს. საქართველოსთვის გამოყოფილ ვალებთან დაკავშირებული პრობლემების ანალიზის შედეგად მიგვაჩნია, რომ მათ დასაძლევად საჭიროა. ა) სწორი პოლიტიკის შემუშავება. სწორი პოლიტიკის შემთხვევაში, საგარეო ვალების დაფარვა საკვებით, რეალური და შესაძლებელია. საქართველოს საგარეო ვალი მშპ—თან მიმართებაში ლარის კურსის შედარებით უფრო გამყარება, რაც დეკემბერ-იანვრისთვის მეტად პრობლემური და სადისკუსიო იყო.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ეკონომიკური პოლიტიკა. თბილისი 2009 წ.
2. ლ. ბახტაძე რ. კაკულია მ. ჩიკვილაძე „საგა-დასახადო საქმე“თბ.2007წ
3. www.nof.ge
4. www.pbo.parliament.ge
5. www.presa.ge